

Keywords: civil education, professional preparation, labour educating, student young, state.

Зеленов Є.А. – доктор педагогічних наук професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК008:[002+004.738.5+02]

СУТНІСТЬ ТА ПОНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ

Н.М. Іваньшина

У статті зазначена роль інформаційної культури на сучасному етапі, подається визначення інформаційної культури, інформаційної культури особистості, а також розглянуто фактори, функції, проблеми дослідження інформаційної культури.

***Ключові слова:** культура, інформаційна культура, функції, фактори, етап, суспільство, інформаційний взаємозв'язок.*

Історія цивілізацій є безперервним процесом пошуку людиною цінностей. Чим більш високі інформаційні технології оточували людину, тим гостріше він усвідомлював цінність інформації та її соціальну роль.

Всі зміни, що відбуваються зі зміною епох, мають соціальний характер, тому що орієнтовані на суспільство. Розвиток суспільства неможливий без обміну інформацією між людьми. Передача інформації, мета й завдання забезпечення інформацією, використання інформаційних технологій і техніки – усе пов'язане з потребами людини, отже, має гуманітарні підстави. Між суспільством, його економікою, політикою, культурою й інформаційними технологіями існують тісний зв'язок і залежність. Але ця взаємодія не обов'язково приведе суспільство до кращого. Як інформація й інформаційні технології використовуються й

приспосовуються до потреб, цілей, мрій, умов життя всіх і кожного – залежить від людей цілком.

Сьогодні все більша кількість людей виявляються залученими до інформаційної взаємодії не тільки як пасивні споживачі інформації, але і як виробники інформаційних ресурсів і послуг.

У масштабах всієї земної цивілізації виникає глобальне завдання – вчасно підготувати людей до нових умов життя й професійної діяльності у високоавтоматизованому інформаційному середовищі, навчити їх самостійно діяти в цьому середовищі, ефективно використовувати її можливості й захищатися від негативних впливів.

Розуміння сутності інформаційної культури особистості припускає насамперед її усвідомлення як одного із проявів загальної культури людини. Будь-яка культура, у тому числі й інформаційна, є продукт людської діяльності. Людина – творець, творець культури й разом з тим її користувач. З одного боку це те, що знаходження інформаційної культури вимагає значних зусиль особистості, а з іншого – тільки інформаційна культура відкриває сучасній людині доступ до накопичених цивілізацією інформаційних ресурсів. Саме у зв'язку із цим про інформаційну культуру людини судять не з того, що він думає про себе сам, або яким він бажає здаватися, а за реальними результатами його самостійної інформаційної діяльності. Інформаційна культура як один із проявів "культури взагалі" охоплює собою сферу відносин людини, окремих соціальних груп, суспільства до інформації. Термін «інформаційна культура» виник в першій половині 1970-х років. Першими цей термін стали використовувати книгознавці. У публікаціях А.А. Виноградової, Е.П. Семенюка, А.Д. Урсула поняття «інформаційна культура» набуває категоріального статусу і використовується в широкому спеціально-науковому й філософському контексті[2, с.55]. На думку цих авторів, інформаційна культура виступає як найважливіший компонент духовної культури суспільства в цілому, а також різних соціальних груп і окремої особистості зокрема. За визначенням Е.П. Семенюка, "інформаційна культура – це інформаційний компонент людської культури" [3, с.7].

Зростання ролі інформаційної культури в житті людини в нових інформаційних умовах, становлення індивідуально-гуманітарної парадигми в утворенні обумовило включення дослідниками (Г.А. Бордовський, В.А. Візників, Е.Я. Коган, Ю.А. Первин та ін.) змісту інформаційної культури

світоглядних та інших складових, що відображають мотиваційну сферу особистості в його взаємодії з інформаційним середовищем[1, с.9].

Із цих позицій інформаційна культура розглядається дослідниками не тільки як результат придбання нових інструментів діяльності, але і як загальне уявлення людини про інформаційні процеси у навколишньому світі, джерела тієї або іншої інформації, системи морально-етичних і юридичних норм, значущість ціннісної орієнтації в інформаційному середовищі, інформаційну картину світу та ін.

З погляду А.П. Суханова, "інформаційна культура у вузькому змісті – це рівень досягнутого в розвитку інформаційного спілкування людей, а також характеристика інформаційної сфери життєдіяльності людей, у якій ми можемо відзначити ступінь досягнутого, кількість і якість створеного, тенденції розвитку, ступінь прогнозування майбутнього"[5, с.150].

Аналіз наведених визначень дозволяє побачити, що поняття «інформаційна культура» підкреслює зв'язок інформаційного світу з духовною культурою особистості, цілісність єдиного розуміння культури, окремі аспекти якої привертають увагу дослідників у різні періоди розвитку людського суспільства.

Інформаційна культура сьогодні вимагає від сучасної людини нових знань і вмінь, особливого стилю мислення, гарантуючи гідне місце в інформаційному середовищі. В процесі інформатизації створений інформаційно-технічний потенціал суспільства визначається не тільки рівнем розвитку сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Багато чого залежить від рівня інформаційної культури як усього соціуму, так і окремо взятої особистості. Ключовою умовою успіху й соціальної ефективності інформатизації є людський фактор. Людина з розвиненою інформаційною культурою характеризується як особистість, що володіє цілим комплексом знань і вмінь:

по-перше, це володіння тезаурусом, що включає такі поняття, як інформаційні ресурси, інформаційне світогляд, інформаційний середовище, інформаційна поведінка та ін.;

по-друге, вміння грамотно формулювати свої інформаційні потреби й запити;

по-третє, здатність ефективно й оперативно здійснювати самостійний пошук інформації за допомогою як традиційних, так і нетрадиційних у першу чергу комп'ютерних пошукових систем;

по-четверте, уміння раціонально зберігати й оперативно переробляти великі потоки й масиви інформації;

по-п'яте, знання норм і правил «інформаційної етики» і вміння вести інформаційно-комунікаційний діалог.

Інформаційна культура особистості є однією з важливих складових загальної культури людини, без якої неможливо взаємодіяти в інформаційному суспільстві. Інформаційна культура особистості формується протягом всього життя людини, причому, як правило, цей процес має стихійний характер, що залежить від ступеня виникнення перед особистістю завдань. Сучасній людині потрібні сформовані навички ефективної взаємодії з інформаційним середовищем уже на початковому етапі своєї професійної діяльності.

Ціль статті – розглянути поняття, фактори та функції інформаційної культури особистості. Важливою соціально-освітньою передумовою інформатизації суспільства в цілому і утворення зокрема є поширення інформаційної культури в суспільстві. На сучасному етапі розвитку соціуму інформаційна культура стає одним з основних показників загальної культури особистості.

Інформаційна культура є одночасно й необхідним ефективним фактором в освоєнні людиною культурної реальності, оволодінні всім тим багатством, що виробило людство, і самою реальністю, цінністю, що виникла в результаті діяльності, і атрибутом безпосереднього культурного буття, особистісних проявів (поводження, різних форм спілкування та ін.).

Термін “інформаційна культура” широко використовується в бібліотечній літературі. Це поняття багатозначне, існує цілий ряд його визначень у різних джерелах (Л.А. Васютіна). Традиційно інформаційну культуру пов'язують або з навчанням інформатиці й оволодінням комп'ютерними навичками або з бібліотечно-бібліографічною грамотністю й культурою читання. Ці поняття (бібліотечно-бібліографічна грамотність, культура читання, комп'ютерна грамотність) є основою складової інформаційної культури особистості.

Хоча в цей час необхідність впровадження нових інформаційних технологій у навчальний процес не викликає сумнівів, прогнозування майбутніх результатів такого впровадження викликає подив своїми захопленими, а часом і неосвіченими оцінками. Відбувається підміна або змішання понять “інформація” і “знання”.

Для того щоб ефективно використовувати переваги нових інформаційних технологій, необхідно мати відповідний рівень інформаційної культури. Інформаційне середовище є важливою умовою формування культури роботи з інформацією й в остаточному підсумку сприяють підвищенню якості навчання не тільки інформаційним дисциплінам.

Посилення ролі інформаційної культури в структурі діяльності сучасної людини визначається такими факторами: різким збільшенням обсягів інформації, обумовленим прискореними темпами розвитку науково-технічного прогресу; неминучим розсіюванням інформації, викликаним диференціацією й інтеграцією сучасної науки.

До числа найбільш важливих проблем дослідження інформаційної культури можна віднести такі:

- 1) формування тезауруса – системи інформаційних понять, що забезпечують загальне й спеціальне орієнтування особистості у навколишньому інформаційному середовищі;
- 2) уміння здійснювати інформаційну діяльність, тобто формувати свої інформаційні потреби й запити, володіти стратегіями й алгоритмами оптимізованого інформаційного пошуку й аналізу інформаційних джерел, згортати й розгортати інформацію, вступати у різноманітні інформаційні контакти;
- 3) підготовленість особистості до ефективного використання будь-яких (традиційних і комп'ютерних) джерел інформації;
- 4) розумне регулювання інформаційної поведінки людини у світлі вироблених суспільством моральних і правових норм;
- 5) реалізація індивідуальних особливостей особистості в її інформаційній діяльності.

Інформаційна культура сьогодні жадає від сучасної людини нових знань і вмінь, особливих стилів мислення, що забезпечують необхідну соціальну адаптацію до змін і гідне місце в інформаційному середовищі. Вона може виконувати такі функції: регулятивну, оскільки впливає на всю діяльність, включаючи інформаційну; пізнавальну, тому що безпосередньо пов'язана з дослідною діяльністю суб'єкта і його навчанням; комунікативну, оскільки інформаційна культура є невід'ємним елементом взаємозв'язку людей; виховну, тому що інформаційна культура бере активну участь в освоєнні людиною всієї культури, оволодінні всіма накопиченими людством багатствами, в формуванні його поведінки.

У цей час існує велика кількість визначень інформаційної культури. Інформаційна культура в широкому сенсі – це сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивну взаємодію етнічних і національних культур, їхнє поєднання в загальний досвід людства.

У вузькому оптимальні способи роботи зі знаками, даними, інформацією й надання їх зацікавленому споживачеві для вирішення теоретичних і практичних завдань; механізми вдосконалювання технічних середовищ виробництва, зберігання й передачі інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів і інформації.

Інформаційна культура особистості – одна зі складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду й системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального досягнення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій. Є також найважливішим фактором успішної професійної й непрофесійної діяльності, а також соціальної захищеності особистості в інформаційному суспільстві.

Інформаційна культура – одна із граней загальної культури сучасної людини. Інформаційна культура особистості – сукупність інформаційного світогляду й системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального досягнення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних і технологій. Є найважливішим чинником успішної професійної й непрофесійної діяльності, а також соціальної захищеності особистості в інформаційному суспільстві.

Основою сутнісного визначення поняття «інформаційна культура» має стати поняття культури, доповнене відповідно до особливостей цієї специфічної сфери діяльності й розглянуте як компонент загальної культури особистості. У науці використовується велика кількість визначень поняття культури й, відповідно, її значень. Для конкретного дослідження доцільно зупинитися на суті поняття, звертаючи увагу на ті його сторони, які виявляються істотними при розшифровці поняття, що цікавить нас, «інформаційна культура особистості». Система утворення інформаційного суспільства, що формується, покликана вирішувати принципово нову глобальну проблему, пов'язану з підготовкою людини до життя й діяльності в зовсім нових для нього умовах інформаційного світу. Саме система

утворення має дати необхідні знання про нове інформаційне середовище перебування, формувати нову інформаційну культуру й новий інформаційний світогляд, заснований на розумінні визначальної ролі інформації й інформаційних процесів у природних явищах, житті людського співтовариства й, нарешті, діяльності самої людини. Питання становлення й розвитку інформаційної культури особистості, що навчається, його інформаційної підготовки у ВНЗ до роботи із засобами інформатизації посідають особливе місце у дослідженнях вітчизняних і закордонних авторів. На їхню думку, інформаційна культура особистості припускає формування необхідних знань, ціннісних орієнтації, умінь і навичок у роботі з інформацією, оволодіння нормами й правилами поведінки в інформаційному середовищі.

Комп'ютерна культура – це є термін, що охоплює й регламентує повний комплекс аспектів роботи людини з інформаційними технологіями й телекомунікаційними засобами. Інформаційна культура припускає наявність в особистості таких якостей, як:

- інформаційна грамотність;
- усвідомлену мотивацію особистості;
- певний стиль мислення, головною характеристикою якого є самостійність і креативність.

Вивчення літературних джерел (Ю.С. Брановські, В.Я. Буторін, К.К. Колін, Е.П. Семенюк, Т.І. Шамова) показало, що категорія «інформаційна культура» проаналізована в різних взаємозв'язках з такими поняттями, що ввійшли у науковий апарат педагогіки як «комп'ютерна грамотність», «комп'ютерна культура» і «інформаційна грамотність».

Комп'ютерна культура є термін, що охоплює й регламентує повний комплекс аспектів роботи людини з інформаційними технологіями й телекомунікаційними засобами.

Активне впровадження в усі сфери діяльності людини нових інформаційно-комунікаційних технологій вимагає розв'язання проблеми підготовки фахівців художнього профілю (культурологів, музикантів, хореографів, вокалістів, режисерів), здатних ефективно працювати в умовах становлення інформаційного суспільства, коли інформація, знання стають важливим ресурсом, а також справжньою рушійною силою соціально-економічного, технологічного й культурного розвитку. У цьому зв'язку неодмінною ознакою високого професіоналізму майбутнього фахівця є інформаційна культура. Рівень володіння інформаційної культури стає

найважливішим фактором професійної компетентності й соціальної диференціації, а шлях її формування – пріоритетним напрямком модернізації навчального процесу в сфері професійного утворення.

Таким чином, інформаційну культуру варто розглядати як рівень, що досягається, організацією інформаційних процесів, задоволеністю людей в інформаційному спілкуванні, ступенем ефективності створення, збору, зберігання, переробки, передачі й використання інформації, що забезпечує цілісне сприйняття світу, аналіз і оцінку наслідків прийнятих рішень.

Наразі є всі підстави говорити про необхідність формування нової інформаційної культури, що може стати елементом загальної культури людства. Її основою мають стати знання про інформаційне середовище, закони її функціонування, вміння орієнтуватися в інформаційних потоках. На думку російських учених, інформаційна культура поки ще є показником в основному професійної культури, але в найближчому майбутньому стане важливим фактором розвитку кожної особистості в цілому.

Виявлення й уважне вивчення рівня інформаційної культури споживачів інформації, а також доступність інформаційних ресурсів є неодмінною умовою створення комфортного середовища для розвитку особистості в інформаційному суспільстві.

Література

1. Бордовский, Г.А., Візників, В.А. Нові технології навчання. Питання термінології //Педагогіка. - 1995- № 5
2. Семенюк, Э П , Урсул, А Д Информатика: Достижения, перспективы, возможности: /Семенюк, Э П , Урсул, А Д , -Наука, 1988. -176 с.
3. Семенюк, Э. П. Глобализация и социальная роль информатики//Науч.-техн. информ. Сирий. 1. Орг. і методика информ. роботи. 2010 . N 1. - С. 1-10)
4. Малишевський О.В.Інформаційна культура: від інформаційної грамотності до інформатичної компетентності/ Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 36. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2011. – С.100–104.
5. Суханов А.П. Информация и прогресс / Отв. ред. А.Л.Симанов; АН СССР. Сиб. отд-ние. - Новосибирск: Наука. Сиб. отд-ние, 1988. - 192 с., Суханов, А.П. Мир информации: (История и перспективы)/ Редакция литературы по теории и практике идеологической работы и журналистке. М: Мысль, 1986. - 204 с.

В статье определена роль информационной культуры на современном этапе, дается определение культуры, информационной культуры, информационной

культуры личности, а также рассмотрены факторы, функции, проблемы исследования информационной культуры.

Ключевые слова: культура, информационная культура, функции, факторы, этап, общество, информационная взаимосвязь.

The role of information culture at the present stage is defined in the article, the concept of culture, information culture, information culture of personality, the factors, the functions, the problems of research of information culture are examined in the article.

Key words: culture, information culture, functions, factors, stage, society, information relationship.

Іваньшина Н.М. – аспірантка кафедри педагогіки, викладач кафедри іноземних мов Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Е.А. Зеленов

УДК 37.032

ПРИНЦИПИ РОЗРОБЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

О.М.Котикова

У статті розкрито принципи розроблення теорії та методики психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів.

Ключові слова: індивідуальний підхід, диференційний підхід, диференціація навчання.

Розроблення психолого-педагогічної підготовки (ППП) майбутніх юристів до практичної діяльності передбачає попереднє обґрунтування її загальних принципів як засадничих орієнтирів з метою подальшого створення системи практико-зорієнтованої психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів.